

بسم الله الرحمن الرحيم
وزارت جهاد كشاورزی
سازمان تحقیقات و آموزش كشاورزی
مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور

تیپهای مرتعی منطقه کرمانشاه

از:

محمد قیطوری

با همکاری:

مسئوب حشمتی، احمد توکلی، مصطفی نعمتی

همهانگ کنندة ملی:

مسعود شکویی

قبطوری، محمد طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور: تیپهای مرتعی استان کرمانشاه/ از محمد قبطوری، با همکاری مسیب حشمتی، احمد توکلی، مصطفی نعمتی، هماهنگ کننده ملی مسعود شکویی. - تهران: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، ۱۳۸۲. ز، ۱۴۵ ص. مصور، نقشه، جدول، نمودار+ یک لوح فشرده. - (موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، ۳۲۰) ISBN ۹۶۴-۴۷۳-۱۷۶-X: (لوح فشرده حاوی نقشه و قومی)، ۱۲۰۰۰ ریال (به همراه نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰)، ۱۵۵۰۰، ۱۵۰۰۰ ریال، فهرستویسی براساس اطلاعات فیبا. ص.ع. به انگلیسی: Mohammad Gheitori. Ecological regions of Iran: range types of Kermanshah province. کتابنامه: ص. ۱۴۵. ۱. پوشش گیاهی - - ایران - - کرمانشاه (استان). الف. حشمتی، مسیب. ب. توکلی، احمد. ج. نعمتی، مصطفی. د. شکویی، مسعود. ه. موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع. و. عنوان: تیپهای مرتعی استان کرمانشاه. ز. عنوان. ۶۳۵/۹۶۴۰۹۵۵۴۴۲۲ ۸۲-۱۶۲۸۹ م SB ۴۳۲ / ق ۹۴۴ کتابخانه ملی ایران	
---	--

کمیته انتشارات

محمدحسن عصاره
پرویز باباخانلو
حسین میرزائی ندوشن

عادل جلیلی
عبدالرحمن حسینزاده
علی اصغر معصومی

شاهرخ کریمی

شناسنامه

نام کتاب	: طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور، تیپهای مرتعی استان کرمانشاه
تألیف	: محمد قبطوری
ویراستاران علمی	: مسعود شکویی، سیدحسن کابلی
ویراستار ادبی	: علیرضا موسوی
ناظر چاپ	: حسن سالارنیا
از انتشارات	: مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع
سال انتشار	: ۱۳۸۲
نوبت چاپ	: اول
تیراژ	: ۱۵۰۰
لیتوگرافی، چاپ و صحافی	: دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی - نشر آموزش کشاورزی
قیمت	: ۱۰۰۰۰ ریال
	: ۳۰۰۰۰ ریال (به همراه نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰)
	: ۳۰۰۰۰ ریال (لوح فشرده حاوی نقشه رقومی)
شابک	: ۹۶۴-۴۷۳-۱۷۶-X

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	سیاسگزاری
۱	مقدمه
۲	چکیده
۹	۱- اهداف اساسی طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور
۱۰	۲- روش مطالعه
۱۰	۲-۱- جمع‌آوری اطلاعات و اسناد
۱۰	۲-۲- کارهای میدانی
۱۱	۲-۳- عملیات ستادی
۱۲	۳- تشریح نشانه‌های روی نقشه
۱۶	۴- تشریح خصوصیات منطقه مورد مطالعه
۱۶	۴-۱- موقعیت و مساحت
۱۹	۴-۲- آب و هوا
۲۶	۴-۳- زمین‌شناسی
۳۸	۴-۴- هیدرولوژی
۴۴	۴-۵- منابع اراضی و خاک
۴۴	۴-۵-۱- منابع اراضی
۵۰	۴-۵-۲- خاک
۵۲	۴-۶- کشاورزی و دیگر کاربریهای اراضی
۶۰	۵- تشریح تپه‌های گیاهی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶۹	۵-۱- گروه نیهای گیاهی <i>Astragalus</i>
۶۹	۵-۱-۱- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Agropyron trichophorum</i> - <i>Stipa barbata</i> تیپ گیاهی
۷۱	۵-۱-۲- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Amygdalus orientalis</i> - <i>Poa bulbosa</i> تیپ گیاهی
۷۳	۵-۱-۳- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Amygdalus orientalis</i> - <i>Cerasus microcarpa</i> تیپ گیاهی
۷۵	۵-۱-۴- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Amygdalus scoparia</i> - <i>Daphn mucronata</i> تیپ گیاهی
۷۶	۵-۱-۵- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Amygdalus scoparia</i> - <i>Salsola rigida</i> تیپ گیاهی
۷۸	۵-۱-۶- <i>Astragalus</i> spp.-Annual grasses تیپ گیاهی
۷۹	۵-۱-۷- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Bromus tomentellus</i> - <i>Prangos ferulacea</i> تیپ گیاهی
۸۱	۵-۱-۸- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Cerasus microcarpa</i> - <i>Achillea santolina</i> تیپ گیاهی
۸۳	۵-۱-۹- <i>Astragalus</i> spp. - <i>Daphne mucronata</i> - <i>Poa bulbosa</i> تیپ گیاهی
۸۶	۵-۱-۱۰- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Ferula ovina</i> - <i>Cerasus microcarpa</i> تیپ گیاهی
۸۸	۵-۱-۱۱- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Ferula ovina</i> - <i>Prangos ferulacea</i> تیپ گیاهی
۹۰	۵-۱-۱۲- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Festuca ovina</i> تیپ گیاهی
۹۲	۵-۱-۱۳- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Festuca ovina</i> - <i>Agropyron trichophorum</i> تیپ گیاهی
۹۴	۵-۱-۱۴- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Festuca ovina</i> - <i>Amygdalus orientalis</i> تیپ گیاهی
۹۶	۵-۱-۱۵- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Festuca ovina</i> - <i>Bromus tomentellus</i> تیپ گیاهی
۹۸	۵-۱-۱۶- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Festuca ovina</i> - <i>Hordeum bulbosum</i> تیپ گیاهی
۱۰۰	۵-۱-۱۷- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Festuca ovina</i> - <i>Stipa barbata</i> تیپ گیاهی
۱۰۲	۵-۱-۱۸- <i>Astragalus</i> spp.- <i>Hordeum bulbosum</i> - <i>Amygdalus orientalis</i> تیپ گیاهی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۴	۱۹-۱-۵- تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Noaea mucronata</i>
۱۰۶	۲۰-۱-۵- تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Poa bulbosa</i>
۱۰۸	۲۱-۱-۵- تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Poa bulbosa-Annual grasses</i>
۱۰۹	۲۲-۱-۵- تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Poa bulbosa-Stipa barbata</i>
۱۱۱	۲۳-۱-۵- تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Prangos ferulacea-Hordeum bulbosum</i>
۱۱۴	۲۴-۱-۵- تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Salsola baryosma -Pteropryum olivieri</i>
۱۱۵	۲-۵- گروه گیاهی <i>Bromus</i>
۱۱۶	۱-۲-۵- تیپ گیاهی <i>Bromus tomentellus-Festuca ovina-Stipa barbata</i>
۱۱۸	۲-۲-۵- تیپ گیاهی <i>Bromus tomentellus-Hordeum bulbosum-Poa bulbosa</i>
۱۲۰	۳-۵- گروه گیاهی <i>Festuca</i>
۱۲۰	۱-۳-۵- تیپ گیاهی <i>Festuca ovina-Bromus tomentellus-Astragalus spp.</i>
۱۲۲	۲-۳-۵- تیپ گیاهی <i>Festuca ovina-Bromus tomentellus-Poa bulbosa</i>
۱۲۵	۴-۵- گروه گیاهی <i>Poa</i>
۱۲۵	۱-۴-۵- تیپ گیاهی <i>Poa bulbosa-Annual grasses</i>
۱۲۷	۲-۴-۵- تیپ گیاهی <i>Poa bulbosa-Noaea mucronata-Annual grasses</i>
۱۲۸	۳-۴-۵- تیپ گیاهی <i>Poa bulbosa-Prosopis farcta-Annual grasses</i>
۱۲۹	۵-۵- گروه گیاهی <i>Salsola</i>
۱۳۰	۱-۵-۵- تیپ گیاهی <i>Salsola baryosma-Achillea santolina-Pteropryum olivieri</i>
۱۳۱	۲-۵-۵- تیپ گیاهی <i>Salsola rigida-Atriplex leucoclada-Arrhenatherum kotschy</i>

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳۳	۳-۵-۵- تیپ گیاهی <i>Salsola rigida-Prosopis farcta</i>
	۶-۵- تیپ گیاهی منفرد
۱۳۴	<i>Artemisia chamaemelifolia-Astragalus spp.-Noaea mucronata</i>
۱۳۶	۷-۵- تیپ گیاهی منفرد <i>Hordeum bulbosum-Annual grasses</i>
۱۳۷	۸-۵- تیپ گیاهی منفرد <i>Medicago radiata-Poa bulbosa</i>
۱۳۹	۹-۵- تیپ گیاهی منفرد <i>Prosopis farcta-Annual grasses</i>
	۱۰-۵- تیپ گیاهی منفرد
۱۴۱	<i>Prangos ferulacea-Hordeum bulbosum-Bromus tomentellus</i>
۱۴۳	۱۱-۵- تیپ گیاهی منفرد <i>Rumex ephedroides-Astragalus spp.</i>
۱۴۵	منابع

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۴	جدول ۱: خلاصه مشخصات تیپهای گیاهی مرتعی استان کرمانشاه
۱۳	جدول ۲: راهنمای تیپهای گیاهی مرتعی استان کرمانشاه
۵۴	جدول ۳: مشخصات دشتهای استان کرمانشاه
۵۶	جدول ۴: وضعیت اراضی زراعی آبی و دیم در استان کرمانشاه
۵۷	جدول ۵: ترکیب محصولات زراعی در اراضی آبی استان کرمانشاه
۵۸	جدول ۶: ترکیب محصولات زراعی در اراضی دیم استان کرمانشاه
۵۹	جدول ۷: استفاده از اراضی در حال حاضر در منطقه کرمانشاه
۶۲	جدول ۸: توزیع تیپهای و گروههای گیاهی در عرصه استان کرمانشاه

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۸	نمودار ۱: کاربری های فعلی اراضی در استان کرمانشاه
۶۶	نمودار ۲: فراوانی تیپهای گیاهی در عرصه مراتع استان کرمانشاه
۶۷	نمودار ۳: فراوانی گروههای گیاهی در عرصه مراتع استان کرمانشاه
۶۸	نمودار ۴: دامنه ارتفاعی تیپهای مرتعی استان کرمانشاه

فهرست نقشه

صفحه	عنوان
۱۷	نقشه نمایشی ۱: موقعیت استان کرمانشاه در سطح کشور
۱۸	نقشه نمایشی ۲: موقعیت جغرافیایی استان کرمانشاه
۲۱	نقشه نمایشی ۳: خطوط میانگین همباران استان کرمانشاه
۲۲	نقشه نمایشی ۴: خطوط میانگین همدمای سالانه استان کرمانشاه
۲۳	نقشه نمایشی ۵: خطوط میانگین هم تبخیر سالانه استان کرمانشاه
۲۵	نقشه نمایشی ۶: طبقه بندی اقلیم استان کرمانشاه به روش دومارتن اصلاح شده
۴۳	نقشه نمایشی ۷: شبکه هیدرولوژی رودخانه های استان کرمانشاه
۵۳	نقشه نمایشی ۸: ارزیابی منابع و قابلیت اراضی استان کرمانشاه
۶۱	نقشه نمایشی ۹: تیپهای مرتعی استان کرمانشاه

فهرست نگاره‌ها

صفحه	عنوان
	نگاره شماره ۱: تیپ گیاهی
۷۲	<i>Astragalus tricholobus-Agropyron trichophorum-Stipa barbata</i>
	نگاره شماره ۲: تیپ گیاهی
۷۸	<i>Astragalus spp.-Amygdalus scoparia-Daphne mucronata</i>
۸۲	نگاره شماره ۳: تیپ گیاهی <i>Astragalus spp.-Annual grasses</i>
	نگاره شماره ۴: تیپ گیاهی
۱۰۸	<i>Astragalus spp.-Hordeum bulbosum-Amygdalus orientalis</i>
	نگاره شماره ۵: تیپ گیاهی
۱۲۲	<i>Bromus tomentellus-Festuca ovina-Stipa barbata</i>
	نگاره شماره ۶: تیپ گیاهی
۱۴۸	<i>Prangos ferulacea-Hordeum bulbosum-Bromus tomentellus</i>
	نگاره شماره ۷: تیپ گیاهی
۱۴۹	<i>Prangos ferulacea-Hordeum bulbosum-Bromus tomentellus</i>

سیاسگزاری

نقشه پوشش گیاهی استان کرمانشاه با انجام عملیات میدانی در عرصه‌ای شامل ۶۳ برگ نقشه توپوگرافی با مقیاس ۱/۵۰۰۰۰ با لطف و عنایت همکاران تهیه شد.

عملیات میدانی این طرح با همیاری و مساعدت همکاران محترم آقایان مهندس رامین بیدل، مهندس مسیب حشمتی، مهندس احمد توکلی، مهندس مصطفی نعمتی، مهندس محمد احمدی و نورالدین علی ویسی در شرایط سخت و طاقت فرسای مناطق کوهستانی و مناطق مرزی استان کرمانشاه انجام شد. همچنین در موزاییک کردن و رقومی نمودن نقشه‌ها و تهیه خروجی با مقیاس ۱/۲۵۰۰۰ کمک و یاری آقای مهندس رامین بیدل بسیار حائز اهمیت بوده است.

آقایان دکتر محسن فرشادفر و دکتر برومند چهار آیین، رؤسای فعلی و سابق مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان، زحمات فراوانی را در راستای فعال نمودن طرح و اجرای آن متحمل شدند.

جناب آقای دکتر جلیلی ریاست محترم مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع همیشه مشوق و راهنمای مجربان این طرح ملی و گسترده که در پهنه وسیعی از ایران زمین اجرا می شود بوده اند. آقای دکتر مهدی فرحپور ریاست محترم بخش تحقیقات مرتع در انجام این طرح ما را یاری داده‌اند. آقای شاهرخ کریمی دبیر کمیته انتشارات مؤسسه امور چاپ و انتشار کتاب را پی‌گیری نمودند که موجب امتنان است.

هماهنگی و راهنمایی در مورد نحوه تدوین گزارش و نقشه‌ها به وسیله آقای مهندس مسعود شکوئی انجام شد.

آقای مهندس سید حسن کابلی، تولید نقشه‌های نهایی در محیط سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی و همچنین بازخوانی متن کتاب را بر عهده داشته‌اند. سرکار خانم مهندس هاجر نعمتی زحمت بازخوانی و بازبینی کتاب را متقبل شده‌اند و سرکار خانم مهین بهرامی زحمت

حروفچینی و صفحه آرایی را عهده دار بودند و آقای مهندس سید علیرضا موسوی ویراستاری ادبی متن کتاب را انجام داده اند.

زحمات تمامی این عزیزان، شایسته تقدیر و سپاس می باشد.

محمد قیطوری

مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی

استان کرمانشاه

www.ketab.ir

مقدمه:

برای بهره‌برداری از قابلیت‌ها و استعداد‌های بالقوه منابع طبیعی تجدید شونده به اطلاعات مناسب و دقیقی در این زمینه نیاز است. عوامل متعددی باعث تغییرات مداوم وضعیت کیفی و کمی منابع طبیعی کشورمان می‌شوند که باید آنها را شناخت تا در تصمیم‌گیری‌ها مورد استفاده قرار گیرند. ما در کشوری زندگی می‌کنیم که با وجود تنوع آب و هوا، خاک، جنگل و مرتع، متأسفانه بخش بزرگی از اقتصاد ما به نفت وابسته است که هر روز مورد تهدید و تغییر قیمت‌ها قرار می‌گیرد، در صورتی که شناخت کامل و حتی نسبی استعداد‌های طبیعی نهفته در این سرزمین پهناور می‌تواند ما را در بهره‌برداری بهتر و مطلوب‌تر از این منابع رهبری نماید. پس از شناخت مناطق اکولوژیک کشور راه مشخص برای فعالیت‌های تحقیقاتی و اجرای طرح‌های مناسب پیدا می‌شود و آنگاه می‌توان دستگاه‌های اجرایی را در راه احیاء، حفظ، توسعه و بهره‌برداری مناسب راهنمایی نمود.

از ابتدای تاریخ تا امروز انسان با استفاده از ابزار گوناگون در حال شناخت محیط اطراف خویش می‌باشد. در کشور ما نیز بررسی‌ها و تحقیقات گوناگونی براساس نیازهای محلی و ملی و در زمینه‌های مختلف منابع طبیعی انجام گرفته است. در این زمینه می‌توان به مطالعات بیوکلیماتیک ایران که به وسیله کوپن، پاپو و ثابتی انجام گرفته، طرح‌های جامع توسعه کشاورزی و احیاء منابع طبیعی، توسعه اقتصادی و اجتماعی استان‌ها و غیره که در آنها نقشه‌های پوشش گیاهی در مقیاس‌های مختلف و به صورت پراکنده تهیه می‌شود اشاره نمود. در ادامه این امر می‌باید انتخاب روش مطالعه مناسب و صحیح همراه با ایجاد هماهنگی در نحوه تپ بندی گیاهی و تولید نقشه‌ها، تکمیل پوشش مطالعاتی در سطح کشور، کاهش کارهای تکراری و اولویت‌دادن به مناطق فاقد باید مورد توجه قرار گیرد.

چکیده:

طرح شناخت مناطق اکولوژیک استان کرمانشاه، در بر گیرنده تمامی سطح مراتع استان بوده و کتاب حاضر نتایج این پژوهش و مطالعه را ارائه می‌دهد. روش اجرای طرح بدین صورت بوده است که ابتدا با استفاده از تصاویر ماهواره ای لندست (TM) و همچنین پیمایش مناطق مختلف، محدوده کاربریهای مختلف اراضی (جنگل، مرتع، کشاورزی و تأسیسات) تفکیک شده و این محدوده ها بر روی نقشه های توپوگرافی با مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ پیاده شد. سپس در محدوده اراضی مرتعی بر مبنای عملیات میدانی، تپه های گیاهی مختلف به روشی آمیخته از نمود ظاهری و ترکیب گونه ای و براساس وضعیت فعلی تفکیک و بر روی نقشه های توپوگرافی با مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ با دو یا سه گونه غالب مشخص شدند. استان کرمانشاه با مساحت ۲۴۶۲۲۶۲ هکتار به طور عمده اقلیمی خشک و نیمه خشک دارد.

براساس مطالعات طرح حاضر به طور کلی کاربریهای اصلی اراضی با شرح زیر شناسایی و تفکیک شدند:

- تپه های گیاهی مرتعی با وسعت ۷۳۵۳۶۱ هکتار، برابر ۲۹/۸۷ درصد از سطح استان کرمانشاه را به خود اختصاص می‌دهند. بر اساس دستاوردهای طرح حاضر عرصه مراتع استان شامل ۴۰ تیپ گیاهی مختلف است. بزرگترین گروه گیاهی مرتعی در استان کرمانشاه را گروه *Astragalus spp* با ۲۴ تیپ گیاهی و کوچکترین تیپ پوشش گیاهی مربوط به یکی از تپه های منفرد به نام *Medicago radiata - Poa bulbosa* است.

اراضی زراعی شامل زراعت های دیم - آبی، اراضی آیش، باغ های مثمر و غیرمثمر با وسعت ۹۶۴۲۲۰ هکتار، برابر ۳۹/۱۶ درصد از سطح استان را تشکیل می‌دهند.

اراضی جنگلی با وسعتی برابر با ۶۱۰۹۹۱ هکتار، برابر ۲۴/۸۱ درصد از سطح استان کرمانشاه را به خود اختصاص می‌دهند.

سطح اراضی جنگلی با زیر اشکوب: زراعت برابر با ۶۶۳۵۹ هکتار بوده که برابر با ۲/۷ درصد کل سطح استان کرمانشاه می باشد.

- اراضی صخره‌ای و سنگلاخی به وسعت ۵۵۶۶۷ هکتار، ۲/۲۶ درصد از سطح استان را اشغال می نمایند.

- تأسیسات شهری و صنعتی به مساحت ۲۹۶۶۴ هکتار، ۱/۲ درصد از سطح استان را در بر می گیرند.

نمودار شماره (۱) کاربریهای اصلی اراضی را در شرایط حاضر در استان کرمانشاه نمایش می دهد.